

งานวิจัย/การสำรวจ/ผลการศึกษา

หัวข้อ	รายละเอียด
ชื่อบทความวิจัย:	Co-Production and the Provision of Lifelong Learning Policy for Elderly People in Thailand
ชื่องานวิจัย:	ทิศทางและการพัฒนานโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย
ชื่อผู้วิจัย:	รศ.ดร.นภเรณู สัจจรัักษ์ ธีระฐิติ
คณะ/สาขาวิชา:	ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ที่มาและความสำคัญ:	<p>ปัจจุบัน นานาประเทศต่างยอมรับถึงความจำเป็นในการจัดระบบการศึกษาเพื่อรองรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งซึ่งกำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในไม่ช้า ทศวรรษข้างหน้า โดยภายในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 25 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (สถาบันวิจัยประชากร, 2553) การจัดสวัสดิการเพื่อรองรับการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุในประเทศ และการใช้เครื่องมือด้านการศึกษากลายเป็นตัวผลักดันให้เกิดการต่อยอดทั้งในเชิงความรู้และเพิ่มมูลค่าของผู้สูงอายุในฐานะทุนทางเศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงนโยบายการศึกษาของประเทศต่างๆ มักจะให้ความสำคัญกับนโยบายการศึกษาภายใต้กรอบการศึกษาในระบบ (formal education) ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนกระทั่งถึงระดับอุดมศึกษา ส่วนการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย (non-formal หรือ informal education) มักจะถูกมองในเชิงนโยบายแบบแยกส่วนโดยถือว่าขั้นตอนและแนวทางในการพัฒนามีความแตกต่างกับการศึกษาในระบบ และเป็นเพียงการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มประชากรที่เป็นกลุ่มด้อยหรือขาดโอกาส เช่น เยาวชนที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาในระบบ ประชากรวัยแรงงานหรือวัยผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถเข้าศึกษาในระบบ หรือ ผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งประชากรในกลุ่มนี้มักถูกมองว่าเป็นกลุ่มประชากรที่ไม่มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศเหมือนการศึกษาในระบบ</p> <p>อย่างไรก็ดี เมื่อสภาพแวดล้อมทางภูมิประชากรและทางการศึกษามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย ทำให้การดำเนินนโยบายด้านการศึกษาดังกล่าวต้องให้ความสำคัญกับการต่อยอดการศึกษา ซึ่งรวมไปถึงการขยายโอกาสทางการศึกษาที่ไม่จำกัดแต่เพียงเฉพาะการศึกษาภายในระบบเท่านั้น แต่ยังจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงกลุ่มประชากรที่อาจจะไม่ใช่เยาวชนหรือกลุ่มประชากรหลักในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ แต่กลุ่มประชากรเหล่านี้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจได้ในทางใดทางหนึ่งและอาจจะเข้าไปช่วยลดปัญหาในสังคมที่ขาดแคลนประชากรวัยแรงงาน ทั้งนี้ทั้งนั้น หัวใจสำคัญของการเพิ่มศักยภาพของประชากรในกลุ่มผู้สูงอายุ ในหลายๆประเทศได้พุ่งเป้าไปที่การสนับสนุนนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในยุโรป การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบภายใต้กระบวนการโบโลญญา(Bologna Process) ที่มุ่งเน้นให้เกิดการเชื่อมต่อทางการศึกษาระหว่างการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ ผ่านโครงการเคลื่อนย้ายทุนมนุษย์ทางการศึกษาทั้ง</p>

หัวข้อ	รายละเอียด
	<p>นักศึกษา บุคลากรในภาคส่วนเศรษฐกิจ และครอบคลุมทั้งระดับก่อนปฐมวัย (pre-school) จนกระทั่งถึงระดับหลังสำเร็จการศึกษาใน ระบบ และเรื่อยไปจนถึงหลักเกษียณอายุ (post-retirement) (European Commission, 2001: 3) ในญี่ปุ่นหรือประเทศในแถบเอเชียตะวันออก ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยมีหน่วยงานเฉพาะขึ้นมาภายใต้กระทรวงศึกษาธิการที่ดูแลการศึกษาในลักษณะนี้โดยเฉพาะและครอบคลุมกลุ่มประชากรในวัยต่างๆ และประชากรที่เป็นผู้สูงอายุก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของญี่ปุ่น (MEXT, 2013)</p> <p>ดังนั้น สำหรับประเทศไทย ซึ่งประสบปัญหาไม่ต่างไปจากประเทศส่วนใหญ่ในโลกที่ล้วนแล้วแต่เผชิญหน้ากับความท้าทายในการจัดการกับประชากรผู้สูงอายุ และการหามาตรการเชิงนโยบายที่จะเข้าไปช่วยส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถของผู้สูงอายุให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนไป การใช้เครื่องมือที่เป็นนโยบายด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาในส่วนของ การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่อยู่ภายใต้บริบทของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้สูงอายุเข้าสู่ระบบมากที่สุดเมื่อเทียบกับการจัดการศึกษาให้ผู้สูงอายุด้วยระบบอื่นๆ จึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศไทยในอนาคต จากตัวเลขที่มีการรวบรวมโดย กศน. ในปี 2550 เป็นต้นมา จำนวนผู้สูงอายุที่เข้าสู่ระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีจำนวนกว่า 400,000 คน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2551) และที่สำคัญ จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ในประเทศไทย แม้จะมีประกาศในเชิงนโยบายถึงการให้ความสำคัญและการส่งเสริมนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยถือเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลมาตลอด แต่เมื่อพิจารณาถึงแนวทางในการนำนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติก็ยังคงมีความคลุมเครืออยู่มาก ในส่วนของการนำนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตไปปฏิบัติในบริบทของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้สูงอายุนั้น พบว่าแนวทางปฏิบัติในแต่ละพื้นที่ เช่น ระดับกศน. จังหวัด กศน.อำเภอหรือกศน.ตำบล/แขวง ยังมีความแตกต่างกันอย่างมาก ขึ้นอยู่กับบุคลากรในแต่ละพื้นที่จะพิจารณารูปแบบการส่งเสริมการเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุและการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้มาใช้อย่างไร ซึ่งความแตกต่างในวิธีการปฏิบัติในนโยบายนั้น มีสาเหตุสำคัญมาจากการที่การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุยังไม่มีกรอบของการพัฒนาความรู้ที่ส่งผ่านไปยังผู้ปฏิบัติอย่างชัดเจน (นภเรณู สัจจรักษ์ ธีระฐิติ, 2554) ดังนั้น ประเด็นที่ท้าทายในการส่งเสริมนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายใต้บริบทของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยคือ การแสวงหาวิธีการที่จะทำให้บุคลากรทางการศึกษา ทั้งครู กศน. และครูศรช. รวมทั้งบุคลากรส่วนอื่นๆ ได้นำนโยบายไปปฏิบัติโดยให้มีความสอดคล้องในเชิงของแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุในแต่ละภูมิภาค นอกจากนี้ ความท้าทายอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ การศึกษาสภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากจะเป็นปัจจัยหลัก</p>

หัวข้อ	รายละเอียด
	<p>ที่ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมทั้งในภาพรวมและในส่วนของความต้องการเฉพาะเจาะจงในแต่ละพื้นที่</p> <p>ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากข้อสังเกตด้านสภาพปัญหาและความเปลี่ยนแปลงในเชิงสภาพแวดล้อมของภูมิภาคในประเทศไทยที่ทำให้ความสำคัญของกลุ่มประชากรผู้สูงอายุที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตดังที่มีให้เห็นในเชิงประจักษ์ผ่านร่างพระราชบัญญัติการเรียนรู้ตลอดชีวิต พ.ศ..... (กศน. พ.ศ.....) และข้อค้นพบเชิงประจักษ์ที่ผ่านมาถึงความไม่สอดคล้องในรูปแบบของการนำแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายใต้ระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยไปใช้ในพื้นที่ต่างๆ การศึกษาทั้งในเรื่องแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุภายใต้บริบทของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและปัจจัยต่างๆที่จะกระทบต่อการเข้าสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในแต่ละภูมิภาคซึ่งอาจจะมีความต้องการและเงื่อนไขในการเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่แตกต่างกัน รวมไปถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละภูมิภาค จึงเป็นประเด็นเชิงนโยบายที่ทำทนายทั้งในปัจจุบันและอนาคตและสมควรที่จะให้มีการศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไป</p>
ขอบเขตพื้นที่การศึกษา:	<ol style="list-style-type: none"> 1. ขอบเขตเชิงพื้นที่ โครงการวิจัยนี้ ครอบคลุมพื้นที่ใน 4 ภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง โดยในแต่ละภาค จะมีการลงเก็บข้อมูลภาคละจังหวัดในจังหวัดที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เข้าสู่ระบบการการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมากที่สุด 2. ขอบเขตเชิงระยะเวลา โครงการวิจัยนี้ ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น 1 ปี 3. ขอบเขตความหมายของผู้สูงอายุ โครงการวิจัยขั้นนี้ได้ขยายขอบเขตของช่วงอายุของผู้สูงอายุจาก 60 ปี เป็น 45 ปีขึ้นไป เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการผู้ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต
วัตถุประสงค์:	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อศึกษาสภาพปรากฏการณ์การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย 2. เพื่อวิเคราะห์และยืนยันปัจจัยองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย 3. เพื่อสร้างโมเดลสมการโครงสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย 4. เพื่อเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย
แหล่งทุนสนับสนุน:	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
หน่วยงานที่ร่วมมือ:	
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย:	
ระดับความร่วมมือ:	ในประเทศ

หัวข้อ	รายละเอียด
ผลลัพธ์ที่นำไปใช้ประโยชน์ต่อ:	<p>ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางและการพัฒนานโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย จากโมเดลสมการโครงสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในระดับประเทศ พบว่า ปัจจัยนำเข้าเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้ดังนี้ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านผลประโยชน์ ปัจจัยด้านบริบทในพื้นที่ และปัจจัยด้านทรัพยากรของรัฐ สำหรับกระบวนการที่เป็นกระบวนการที่สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทยประกอบด้วย กลไกการสนับสนุนของภาครัฐนโยบายการจัดการเรียนรู้ของรัฐ การประชาสัมพันธ์ การจัดการศึกษา และการบริหารทรัพยากร โดยปัจจัยนำออกที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การได้รับความรู้เพิ่มขึ้น การได้รับทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพตลอดจนการสร้างประสบการณ์ที่ดี และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของตน การได้รับการยอมรับจากชุมชน การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยผู้มีบทบาทสำคัญที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทยได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ชมรมผู้สูงอายุ และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน</p> <p>ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย(1)ด้านปัจจัยนำเข้า ศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในประเทศไทยควรให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุในความต้องการที่จะเรียนรู้ และต้องคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีความหลากหลายในมิติของวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนาความเชื่อที่แตกต่าง (2) ศูนย์การศึกษาออกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในประเทศไทยควรใช้แนวทางการสร้างเครือข่ายทางการศึกษา โดยใช้แนวทางของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ร่วมกับทุนทางสังคม</p>
Web link อ้างอิงการดำเนินงาน:	https://dric.nrct.go.th/Search/ShowFulltext/2/293526
รูปภาพประกอบ:	<p>-</p>
SDG goal ที่เกี่ยวข้อง:	<p>4. สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all)</p> <p>17. เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Strengthen the means of implementation and revitalize the Global Partnership for Sustainable Development)</p>